

Kunst kijken met het boek

Kleuren zingen. Psalmen verbeeld

Ineke de Jong – den Hartog

in samenwerking met

*Jan van den Berge, Gideon Bos, Henk Dekker, Gonda den Engelsman,
Marlene van Gameren, Martin de Heer, Jan Heerens, Christian Huisman,
Tijs Huisman, Teus van Middelkoop, Geertje den Ouden,
Jan den Ouden, Gerard van Rossum, Mar Slingerland en Kees Vos*

Mei 2018

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Jan van den Berge - Psalm 150:6	3
Jan van den Berge - Psalm 136:1	4
Tijs Huisman - Psalm 38:21	5
Tijs Huisman - Psalm 14:1	6
Jan den Ouden - Psalm 45:14 - Mirjam, 'Kwetsbaar weefsel'	7
Jan den Ouden - Psalm 119:9 - Mirjam, 'Kwets mij niet!'	8
Jan Heerens - Psalm 103 : 15-17 - 'Buried'	9
Jan Heerens - Psalm 90 : 5b, 6 en 12 / Psalm 121 : 7-8 - 'Received wisdom – seven triptychs'	11
Marlene van Gameren - Psalm 127:1	13
Marlene van Gameren - Psalm 127:1 / Psalm 39	15
Mar Slingerland - Psalm 19 - Spiegel der wet	16
Mar Slingerland - Psalm 26:6	17
Teus van Middelkoop - Psalm 39:4 - Reisbibliotheek	18
Teus van Middelkoop - Psalm 39:6 - Gaat niet de mens	20
Kees Vos - Psalm 104:1	21
Gerard van Rossum - Psalm 103 - En gij, mijn ziel, loof gij Hem bovenal!	22
Martin de Heer - Psalm 35:1	23
Martin de Heer - Psalm 81:12	25
Henk Dekker - Psalm 88 en 89	26
Gonda den Engelsman - Psalm 128:6	28
Gideon Bos - Psalm 130 : 1	29
Christian Huisman - Psalm 6:2	30
Geertje den Ouden - Psalm 84:2	31
Tot slot	32
Extra informatie	33

Inleiding

Deze opdracht hoort bij bijeenkomst 1 in de werkmap 'Kinderen leren wat mooi is'. Maar de presentatie kan ook los van de werkmap gebruikt worden. Wil je de kunstwerken in groepsverband bespreken, dan kun je de presentatie 'Kleuren zingen. Psalmen verbeeld' voor digibord en beamer openen.

Korf is een vereniging van christenkunstenaars (www.korfinfo.nl). In 2017 gaven ze een prachtig boek over de psalmen met de titel: 'Kleuren zingen. Psalmen verbeeld'. In deze opdracht gaan we kunstwerken bekijken. Verschillende kunstenaars hebben een afbeelding van hun kunstwerk speciaal voor jullie beschikbaar gesteld. Bij veel kunstwerken stel ik een aantal vragen om je te helpen bij het begrijpen van het beeld. Soms vertel ik ook iets over het kunstwerk. Houd je Bijbel bij de hand.

In het boek 'Een mier op je bord. Kinderen leren wat mooi is' heb je in hoofdstuk 2 misschien al gelezen over een gesprek tussen de kunstenaars Jan van den Berge en Tijs Huisman. We beginnen met hun kunstwerken.

Hoe werkt het?

- ➔ Lees bij elk kunstwerk de kijkvragen of de toelichting erbij voor. Beantwoord de vragen met elkaar. Samen zie je meer dan in je eentje.
- ➔ Neem de tijd. Als je niet klaarkomt met de kunstwerken, kun je ermee verder in bijeenkomst 3.
- ➔ Kunstenaars vinden het erg fijn om af en toe een reactie op hun kunstwerken te krijgen. Bespreek aan het einde van de bijeenkomst wat jullie gezien hebben. Wie wil er namens de groep een mailtje sturen naar kunstenaarsvereniging Korf? Als een kunstwerk je bijzonder heeft aangesproken kun je natuurlijk ook zelf achteraf een berichtje sturen. Je kunt hiervoor het formulier invullen op www.korfinfo.nl onder het kopje 'contact'. Als je een uitgebreidere mail stuurt mail het dan naar ineke.dejong.denhartog@gmail.com.

Tip: Bekijk deze kunstwerken ook eens met je klas of je kind(eren). Geef hen niet gelijk de oplossing, maar probeer door vragen de kinderen zelf erachter te laten komen wat er te zien is.

Tip: Je kunt je via www.korfinfo.nl inschrijven voor de nieuwsbrief. Vul het formulier onder het kopje 'contact' in.

Jan van den Berge - Psalm 150:6

Jan van den Berge (1927 – 20..) was docent tekenen op hogeschool De Driestar in Gouda. Tot op hoge leeftijd maakte hij schilderijen. Dit schilderij maakte hij in de laatste jaren van zijn leven.

- Welke tekst staat er bovenin het schilderij?
- Deze tekst komt uit psalm 150. In deze psalm gaat het veel over het loven van God met muziekinstrumenten. Zie je muziekinstrumenten op het schilderij?
- Op het kunstwerk staan ook veel mensen en dieren afgebeeld. Wat zal de kunstenaar daarmee willen zeggen?
- Gaat dit schilderij over het leven op deze aarde of over de hemel? Waarom denk je dat?
- Probeer eens te tellen hoeveel verschillende kleuren je ziet.
- Let ook eens op de variatie tussen heldere en gematigde kleuren en tussen lichte en donkere kleuren. Waar zitten de meeste donkere kleuren? Waar zitten de meeste lichte kleuren?
- Kijk eens naar de twee vogels links op het schilderij. Wat voor vogels zullen het zijn? Als je vluchtig kijkt heb je het idee dat je weet om welke dieren het gaat. Maar als je beter gaat kijken, zie je dat de kunstenaar dieren verzint die niet letterlijk bestaan. Het betekent dat hij nieuwe vormen en kleuren verzint. Op deze manier wil hij waarschijnlijk iets van de grote variatie en kleurenrijkdom in de schepping naar voren laten komen.
- Het is een vol schilderij. Er is heel veel op te zien. Hoe heeft de kunstenaar ervoor gezorgd dat het schilderij toch niet rommelig en chaotisch overkomt?

Jan van den Berge - Psalm 136:1

Dit schilderij ziet er heel anders uit dan het vorige schilderij. Toch zijn ze door dezelfde kunstenaar gemaakt en hebben ze alles met elkaar te maken. De schepping laat Gods heerlijkheid zien. Op aarde ten dele, maar in de hemel volmaakt. Heel de schepping (mensen, dieren en planten) zullen God eren en loven. Op het schilderij bij psalm 136 wil Jan van den Berge opnieuw de aandacht vestigen op de schoonheid van de schepping. Alleen al het blad van een plant weerspiegelt iets van Gods heerlijkheid. Kenmerkend voor het werk van Jan van den Berge is zijn gevoel voor kleur. Ook in dit schilderij is de kleurenrijkdom prachtig om te zien.

Tijs Huisman - Psalm 38:21

Tijs Huisman was een goede vriend van Jan van den Berge. Allebei gaven ze decennialang les op hogeschool De Driestar in Gouda. Toch maakt Tijs Huisman totaal andere kunstwerken dan zijn vriend. Kijk maar!

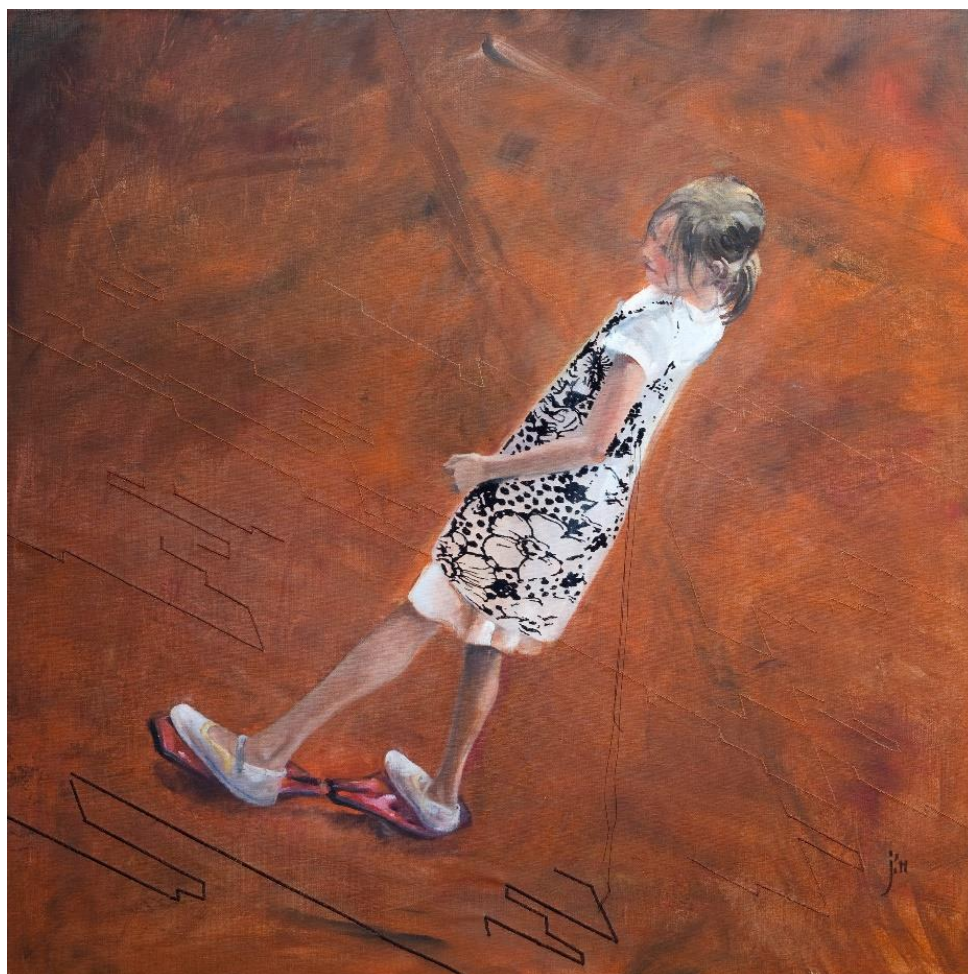
- Wat zie je?
- Van welk materiaal zal het zijn gemaakt?
- Is de steel gewoon het steeltje van een kastanje? Zie je welke vorm het steeltje heeft? Waarom zal de kunstenaar dat hebben gedaan?
- Lees psalm 38 vers 1 berijmd (of vers 21 onberijmd). Waarom zal de kunstenaar juist dit beeldje uitgekozen hebben bij deze psalm?
- Tijs Huisman gebruikt ook vaak de open vorm van een kastanjabolster. Waarom zal hij hier een gesloten bolster als uitgangspunt genomen hebben?
- Gaat er achter de prikkelbare en afwerende houding van een ander niet vaak een wereld schuil die je van buiten niet ziet? Denk eens aan het gezegde 'Ruwe bolster, blanke pit'.

Tijs Huisman - Psalm 14:1

Hier zie je nog een ander kunstwerk van Tijs Huisman. Allebei de beeldjes zijn gemaakt van brons. Ze worden gegoten in een vorm. Daarna bewerkt de kunstenaars de beeldjes. Sommige gedeelten polijst hij zodat ze gaan glimmen. Andere gedeelten bewerkt hij met chemicaliën zodat ze een bijzondere kleur krijgen. Dat noemen ze 'patineren'. Terwijl je in het vorige beeldje duidelijk de vorm van een kastanjebolster en een stukje prikkeldraad kon herkennen, is dit beeldje echt een fantasie-vorm. Het kan zijn dat het beeldje je doet denken aan een cactus. Maar een cactus is het niet, want er lijken onderaan twee voetjes te zijn gemaakt. Zal het dan een mens zijn, verkleed in een bijzonder pak? Of een dier? Of zullen het toch geen voetjes zijn? Bij al die glanzende bolletjes kun je aan sieraden en parels denken. Een deel van het antwoord geeft de kunstenaar zelf door te verwijzen naar psalm 14 vers 1: 'De dwaas zegt in zijn hart: er is geen God' Zal het beeldje dan een mens verbeelden, die zich van buiten op-pronkt? Een mens zonder ogen; blind voor God? Als je de houding en het 'lopen' van de vorm na doet, merk je dan dat het beeldje iets duidelijk maakt over 'sluipend gevaar'?

Jan den Ouden - Psalm 45:14 - Mirjam, 'Kwetsbaar weefsel'.

Jan den Ouden is docent Beeldende Vorming aan het Van Lodenstein College in Amersfoort. Daarnaast heeft hij een ontwerpbureau.

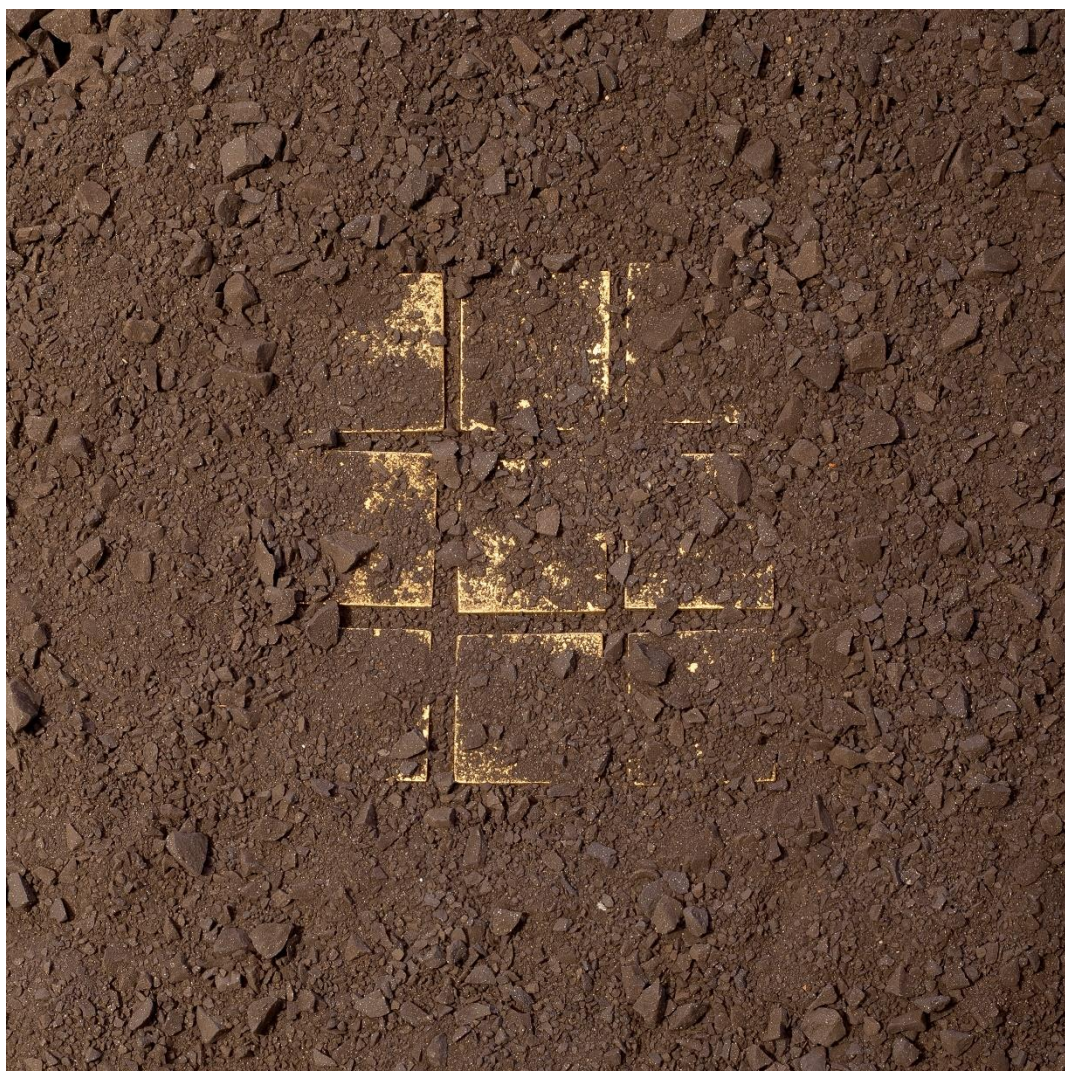
- Het schilderij gaat over Mirjam. Vind je dit een echt portret?
- Wil de kunstenaar een realistisch tafereeltje schilderen? Let eens op de omgeving van het meisje? Is dat realistisch geschilderd (met bijv. stoeptegels en gras)? Zal de achtergrond iets met het thema van het schilderij te maken hebben?
- De kunstenaar verwijst naar psalm 45:14. Daar staat: 'Haar kleding is van gouden borduursel'. Op de jurk van het meisje zijn bloemen te zien. Zal het de kunstenaar vooral om die borduursels op de jurk gaan?
- Zoek psalm 139 vers 14 en 15 (onberijmd) op in je Bijbel. Lees ook vers 3 uit deze psalm. Wat zal de kunstenaar op dit schilderij willen laten zien?
- Het meisje is van bovenaf geschilderd. Zal de kunstenaar daar ook iets mee bedoelen? Waarom zal hij haar niet op gelijke hoogte met zichzelf hebben geschilderd?
- Kijk tot slot nog eens naar de details. Er is een oranje-rode gloed te zien, bijvoorbeeld aan de onderkant van haar jurk. Aan de achterkant laten een paar draden van de jurk los, die naar beneden hangen. Over alles lijkt te zijn nagedacht.

Jan den Ouden - Psalm 119:9 - Mirjam, 'Kwets mij niet!'

Dit schilderij maakte Jan den Ouden ook over Mirjam. Hij schildert vaker meisjes. De schilderijen hebben iets liefdevols. Misschien komt het wel door de zachte tinten, de vage penseelstreken of het zachte licht dat de kunstenaar gebruikt. Maar het komt ook door de manier waarop de kunstenaar ze schildert. Ze mogen spelen, verlegen wegstaren of zich omdraaien en zich van je afschermen. In het vorige schilderij heeft de kunstenaar een hoog standpunt gekozen. Alsof hij van de eerste verdieping naar beneden kijkt. Maar door de warme gloed die om het meisje heen hangt lijkt het alsof hij nog verder naar omhoog wil wijzen. Misschien wil hij laten zien dat de Schepper vanuit de hemel toeziet en waakt over fragiele, opgroeiende kinderen. In de tekst bij het kunstwerk verwijst Jan den Ouden naar de bruid in psalm 45. Ze is op reis naar de koninklijke bruiloft. Eeuwige vreugde is haar toekomst. Hier op aarde is alles vergankelijk. De eerste draden van de jurk laten al los.

Jan Heerens - Psalm 103 : 15-17 - 'Buried'

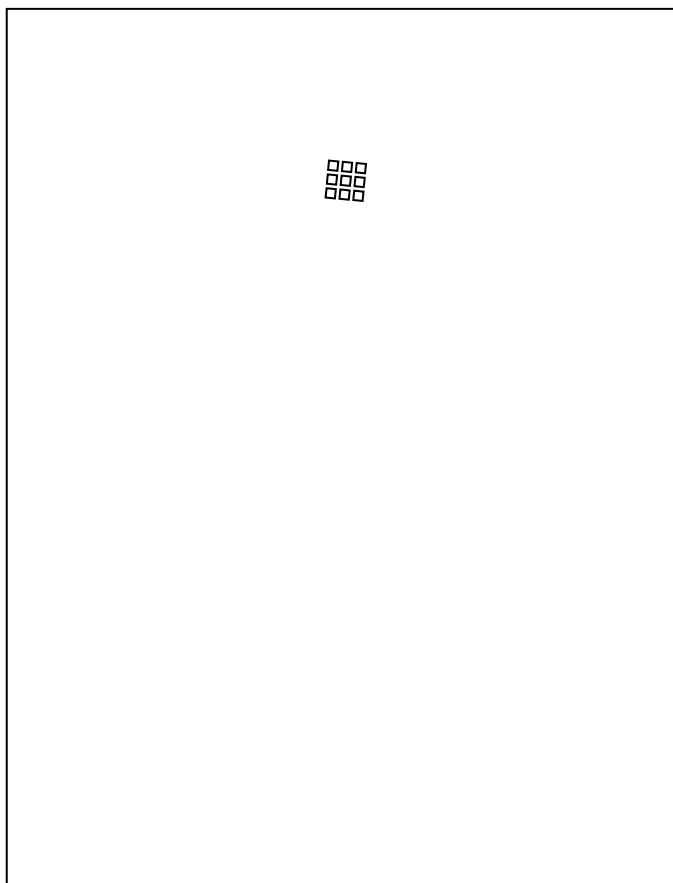
Jan Heerens woont en werkt in Kampen als zelfstandig kunstenaar. Terwijl Jan den Ouden in zijn schilderijen de kwetsbaarheid van het kind laat zien, doet Jan Heerens dat ook. Maar dan met een rouwrand eromheen.

- Bij dit kunstwerk staat psalm 103:15-17 vermeld. Zoek het gedeelte op en lees het hardop voor. Waar gaat dit Bijbelgedeelte over?
- Dit kunstwerk is in totaal 410 cm lang en 300 cm breed. Het ligt op de grond. Op de foto zie je dus maar een gedeelte van het hele kunstwerk. Ga met elkaar na hoe groot dit oppervlak ongeveer is. De negen vierkanten zijn 5,4 bij 5,4 centimeter en 0,9 cm dik. Hoe groot zal dit in totaal ongeveer zijn?
- Het grootste deel van het kunstwerk bestaat uit aardewerk (gebakken stukjes klei). Waar doet dit je aan denken? Welke betekenis heeft aarde vaak in de Bijbel?
- De negen tegels zijn gebakken van klei en daarna voorzien van goudluster. Wat zal de kunstenaar met deze tegels kunnen bedoelen? Welke betekenis heeft goud vaak in de Bijbel? Waarom zal hij voor het getal negen gekozen hebben?
- De kunstenaar schrijft erover:

© Ineke de Jong – den Hartog en kunstenaarsvereniging Korf. Niets mag elders gepubliceerd worden zonder toestemming van auteur en kunstenaars.

Het werk Buried [Begraven] is een van de kunstwerken uit een serie, die ontstond rond 2003. Aanleiding voor deze werken was het overlijden van onze zoon Jan op de leeftijd van negen jaar. Het belangrijkste materiaal is klei. In Buried zijn de negen keramische tegeltjes, die bedekt zijn met goudluster, een verwijzing naar Jan. Gods eeuwigheid en onze herinneringen dragen zijn aanwezigheid en gaan in tegen de irrealiteit van de ondermaanse status quo. De deels verpulverde klei dekt af, verhuult en bewaart. Meedogenloos en zacht.

- Kernwoorden voor de kunstenaar zijn:
herinneringen
voortleven
aanwezigheid en afwezen
eeuwig en eindig
bestemming
zijn
Helpen deze woorden je om de lading van dit kunstwerk beter te begrijpen en aan te voelen?
- Kijk rustig een paar minuten naar dit kunstwerk. Laat het beeld en de informatie tot je doordringen. Je hoeft niets tegen elkaar te zeggen.

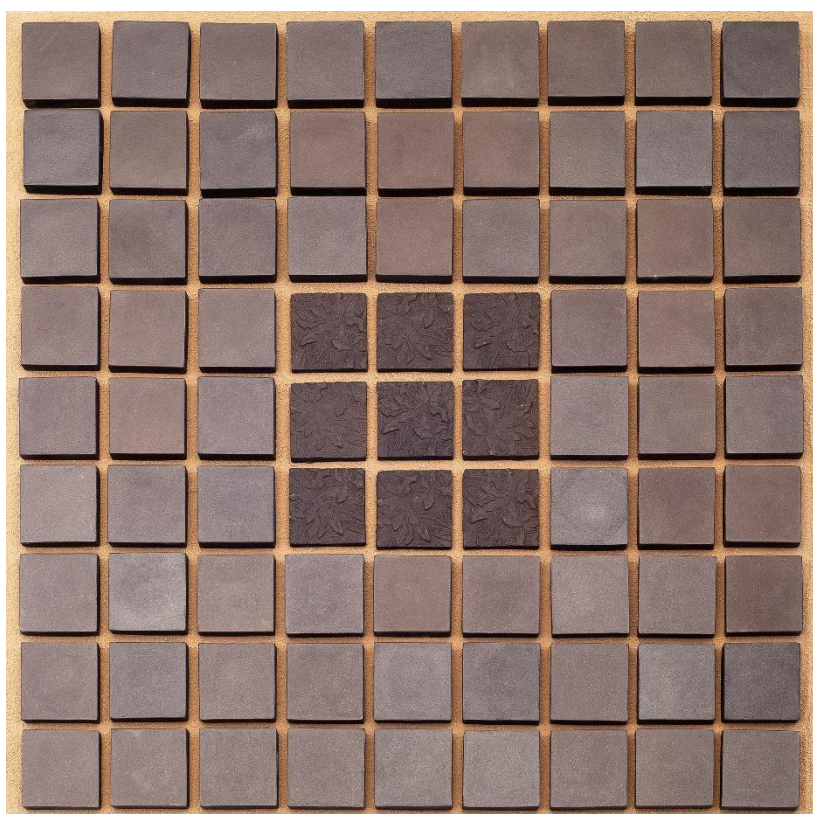

Plattegrond van het kunstwerk

Jan Heerens - Psalm 90 : 5b, 6 en 12 / Psalm 121 : 7-8 - 'Received wisdom – seven triptychs'

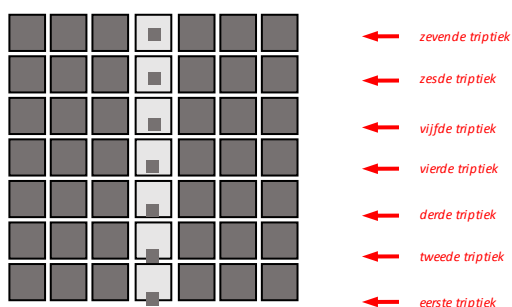
piece of grass

piece of preservation

Jan Heerens maakte tijdens het rouwproces meerdere kunstwerken. Een van die kunstwerken ontstond naar aanleiding van psalm 90. Daarin gaat het over het tellen van de levensdagen. Een van deze kunstwerken, *Remarkable location x the days of my son - fraction of eternity*, bestond uit 3465 tegels, die stuk voor stuk door de kunstenaar met een mal werden gemaakt. Het aantal kwam overeen met de levensdagen van zijn zoon. Verrassend genoeg bestond ook de laatste rij uit negen tegeltjes (dus niet uit een half, incompleet rijtje). Het symboliseerde voor de kunstenaar de onzichtbare zekerheid dat de door God bepaalde levenstijd gaaf en volkomen is.

In de jaren erna liet dit beeld de kunstenaar niet meer los. Het vormde in 2016-2017 de basis voor een nieuw kunstwerk met de titel *Received wisdom*. Dit bestaat uit 7 triptieken (dat zijn drieliuken) die boven elkaar geplaatst zijn. Deze triptieken zijn identiek. Er wordt dus zeven keer hetzelfde 'gezegd'. Zeven is in de Bijbel het getal van de volheid en volmaaktheid. Daarnaast bestaat elk triptiek uit zeven panelen.

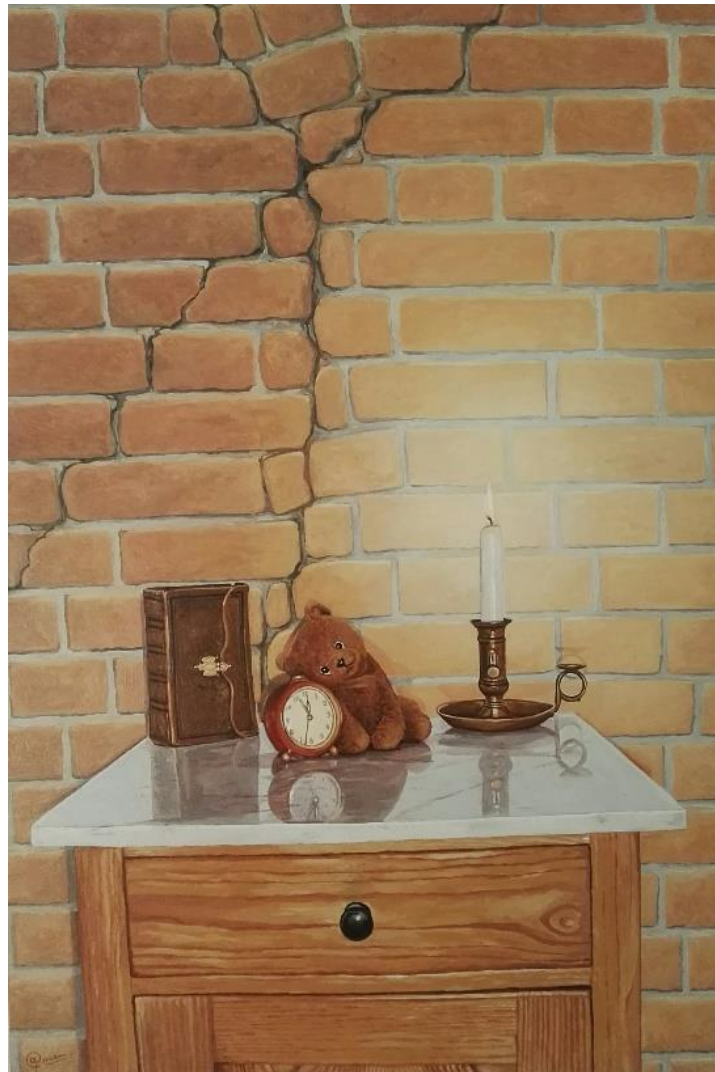

De zijluiken bestaan steeds uit drie panelen (de effen grijze vlakjes in het schema). Een van de panelen zie je op de bovenste foto (piece of grass). Elk paneel bestaat uit 81 (9x9) tegeltjes op een bed van brokjes gebakken klei. Samen vormen de zijluiken steeds het getal zes, wat in de Bijbel vaak symbool staat voor het menselijke.

Vanouds wordt op drieliuken op het middelste paneel het hoofdverhaal verteld. Dat gebeurt ook in dit kunstwerk. Het middenpaneel (dus steeds het middelste vierkantje in het schema) kreeg de titel 'piece of preservation' (foto 2). Voor de kunstenaar symboliseert dit paneel het leven van Jan en de plaats van het ongeval. De negen tegeltjes in het midden worden omringd door 72 blokjes, die de middelste tegeltjes als het ware beschermen. Deze blokjes zijn zo gepolijst dat het oppervlak licht gaat glanzen als er tegenlicht op valt. Het is alsof het licht van de eeuwigheid letterlijk een andere betekenis geeft aan het overlijden van Jan.

Terwijl de kunstenaar getroost wordt door de hoop op het eeuwige leven, wordt zijn leven tegelijkertijd gekenmerkt door rouw. De kunstenaar maakte deze beelden in de loop van bijna twintig jaar. Ze geven iets weer van het levenslange karakter van een rouwproces. Wat Jan Heerens laat zien in verstilde beelden, dragen anderen in stilte met zich mee.

Marlene van Gameren - Psalm 127:1

Marlene van Gameren tekent van jongs af aan. Ze schildert de laatste jaren in haar vrije tijd veel met acrylverf op hout.

- Wat zie je allemaal op dit schilderij?
- Op het eerste gezicht zie je een vredig stilleven. Maar als je beter kijkt, komen er vragen op.
 - o Is die scheur in de muur er toevallig?
 - o De wekker staat op vijf voor 12: waarom?
 - o Wat doet dat het knuffeltje op het nachtkastje?
 - o Het mooie bewerkte Bijbeltje staat gesloten overeind.
- Lees psalm 127:1. Waarover kan dit schilderij gaan?

- In een gedicht bij dit schilderij schrijft ze:

*Zonder God: vergeefs!
Trouwpsalm van een verlatene
Niet getrouwd
Als God niet bouwt
Vergeefs...*

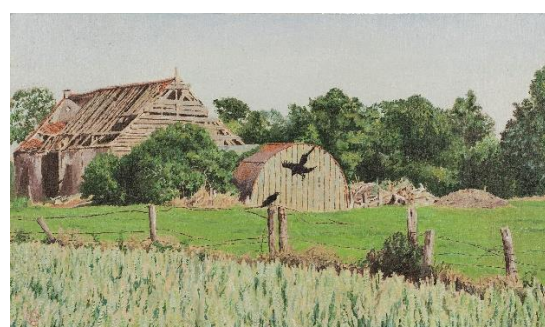
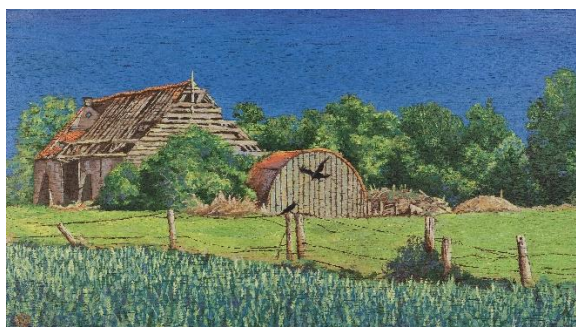
- De Bijbel op het schilderij is gesloten. Zal dat voor de kunstenaar echt zo zijn? Of zal het juist haar verborgen bron van troost en kracht zijn? Zal het daarom toch een plaats gekregen hebben in dit stilleven?
- De kunstenaar schrijft er zelf over: 'In Gods Woord vind je niet op ál je vragen antwoord. Het is één van de dingen *De* die het berustende beertje symboliseert. Op Gods tijd, al vinden wij dat soms (te) laat, krijgen we antwoord.'

Marlene van Gameren - Psalm 127:1 / Psalm 39

Op dit schilderij heeft ze het thema van verlies op een hele andere manier uitgebeeld. De boerderij die eens zo goed verzorgd was, ligt er verlaten en beschadigd bij. Het is geen veilig huis meer. De avond lijkt te vallen. Een bijgebouw (dat ze op een ander schilderij wel schilderde) heeft ze vervangen door een wekker. Deze staat – net als op het eerste schilderij – op vijf voor twaalf.

Misschien ken je het verhaal van de dominee die bij elke woning in zijn dorp langsging. Bij elk huis stond een kruis buiten. Maar bij één huis stond geen kruis. De dominee vroeg ernaar bij de vrouw die er woonde. Ze reageerde dat ze wel een kruis had, maar dat hij te groot was om naar buiten te dragen. Dit is wat je ziet gebeuren op de schilderijen van Marlene van Gameren. Achter dat vredige stilleven gaat een wereld van verdriet schuil, dat eigenlijk niet verbeeld kan worden. En toch heeft ze als geen ander die verlatenheid in beeld gebracht. Maar ook iets van een Bijbel dat als een baken – soms open en soms gesloten – op het nachtkastje blijft staan: 'Gij ziet het immers, want Gij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Uw hand geve; op U verlaat zich de arme, Gij zijt geweest een Helper van den wees.' (Psalm 10:14).

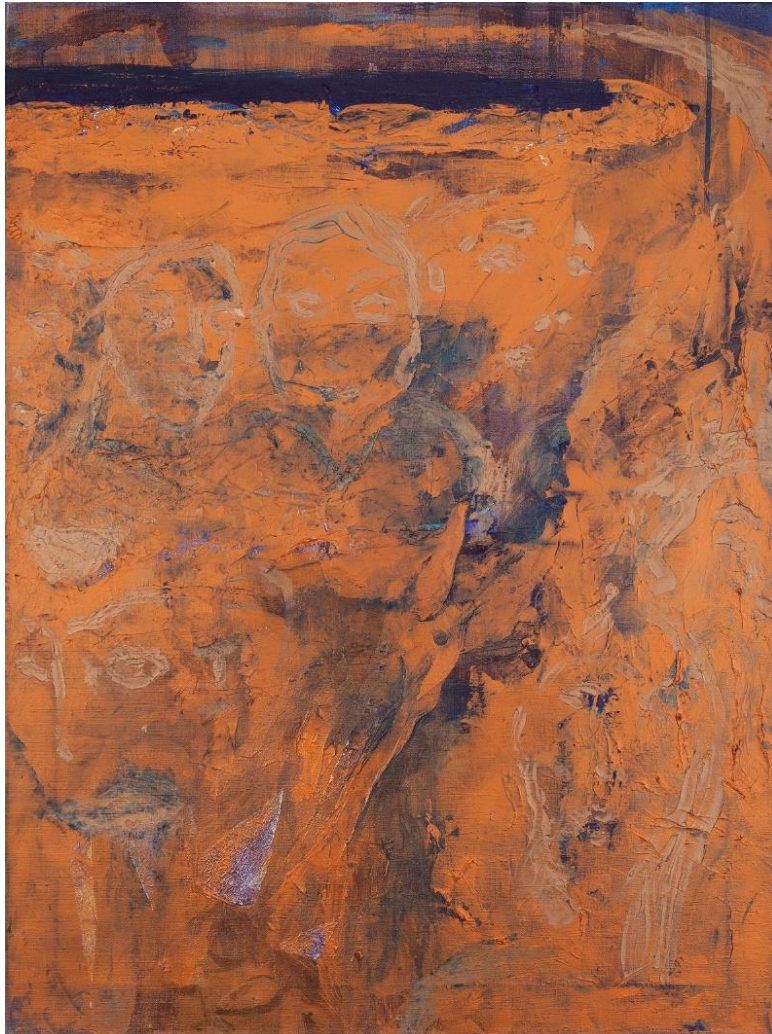
Mar Slingerland - Psalm 19 - Spiegel der wet

Mar Slingerland woont en werkt als zelfstandig kunstenaar in Dordrecht.

- Dit schilderij is 90 centimeter breed en 120 centimeter hoog. Meet met je handen hoe groot dat ongeveer is.
- Wat zie je op het schilderij?
- Welke letters zie je op het schilderij? Waar zullen die woorden vandaan komen?
- Is het zicht in de spiegel helder?
- De kunstenaar gebruikt de spiegel als een beeld van Gods wet. Lees psalm 19 vers 2-3 en 8. Lees ook de NGB artikel 2. Hoe zal de kunstenaar dit schilderij bedoelen?

Mar Slingerland - Psalm 26:6

Dit schilderij is net zo groot als het schilderij over psalm 19. In de omschrijving verwijst Mar Slingerland naar Exodus 38:8: “Hij maakte ook het koperen wasvat (..) van de spiegels der te hoop komende vrouwen.” En ze verwijst naar psalm 26:6: “Ik was mijn handen.” Het schilderij is bijna abstract. Maar als je goed kijkt kun je toch een paar gezichten ontdekken. En aan de bovenkant van het schilderij zie je het water in het koperen wasvat. Wilde ze het moment weergeven dat de vrouwen hun spiegels brachten? Of wil ze vooral het wassen van de handen als symbool van reiniging verbeelden?

Mar Slingerland probeert haar onderwerp altijd zo te vereenvoudigen dat de kern van de boodschap overblijft. In dit schilderij is ze geboeid door het materiaal koper en door het moment dat de vrouwen al hun (koperen) spiegels kwamen brengen. Ze schildert vaak met metallic verf. Voor dit schilderij gebruikte ze twee soorten koperoxyde. Daarnaast herken je haar werk altijd aan de grote, schilderachtige kleurvlakken (het is niet met dunne penseeltjes geschilderd).

Teus van Middelkoop - Psalm 39:4 - Reisbibliotheek

Teus van Middelkoop is docent Beeldende Vorming op het Van Lodenstein College in Barneveld.

- Wat zie je?
- Waar doen die geordende kleuren je aan denken?
- Werkt deze kunstenaar precies of juist wat minder precies? Waar zie je dat aan? Hoeveel tijd zal er in het maken van dit kunstwerk zitten denk je?
- Ik moet bij dit kunstwerk denken aan de kleurenkaartjes om verf te mengen die je in bouwmarkten mee kunt meenemen. Hoe vaak zijn we niet druk in de weer om van ons leven een klein paradijs te maken: perfecte kleuren op de muur, perfect passende meubelen. Maar hoe zorgvuldig we hier ook mee bezig zijn; alles wat we doen gaat voorbij. Daarover gaat het eigenlijk in dit kunstwerk.
- Dit schreef de kunstenaar erover:

'Gratis af te halen: ruim 300 boeken.' Een klein bericht op een site voerde mij naar het woonhuis van een oudere vrouw. In verband met een naderende verhuizing moest zij flink de bezem door haar enorme boekencollectie halen. Zeg mij wat uw boeken zijn en ik zal zeggen wie u bent. Aan een boekencollectie is een leven af te lezen. (...) De gratis verkregen boekencollectie is door mij radicaal bewerkt. De gebonden boeken zijn ontdaan van hun kaft. De losse kaften zijn met een snijmachine versneden tot rechthoekjes. Die zijn keurig gesorteerd op kleur, geplaatst in het linkerdeel van een voormalig platenkoffertje. De pocketboeken zijn met een cirkelzaag verkleind tot miniatuurboekjes. Die hebben in het rechterdeel van het koffertje een plaats gekregen. Op het eerste gezicht is de ontstane

miniaturbibliotheek het toonbeeld van zorgvuldig ordenen en bewaren. Maar er is zeker ook een element aanwezig van destructie en vergaan.

- Waarom zal de kunstenaar een koffertje gebruiken in zijn kunstwerk? Kan dat verwijzen naar iemands levensreis? Wat denk je?
- Voor die mevrouw was haar boekencollectie belangrijk. Wat is er voor jou belangrijk? Als deze kunstenaar een kunstwerk over jouw leven zou maken, wat zou hij dan voor spullen gebruiken?

Teus van Middelkoop - Psalm 39:6 - Gaat niet de mens

Teus van Middelkoop werkt veel met spullen die hem herinneren aan de tijd van zijn (groot)ouders. In kringloopwinkels zoekt hij naar theepotten, weckringen, leesbrillen, kledingborstels, kniewarmers en dergelijke. Eenvoudige voorwerpen die herinneren aan levens vol 'gestage arbeid' en 'noeste vlijt'. De verzamelde voorwerpen worden door hem uit elkaar gehaald. Vervolgens bouwt hij met de onderdelen kleine poëtische kunstwerken op. Voor dit kunstwerk gebruikte hij een oude deegroller, een koffiemolen en een aantal oude brieven.

Namen, data en plaatsen zijn zorgvuldig op een rol bevestigd. De namen die nu in beeld zijn, verdwijnen uit het zicht als de roller verder draait. Het is een beeld van de tijd en van onze vergankelijkheid: 'Zie Gij hebt mijn dagen een handbreed gesteld, en mijn leeftijd is als niets voor U; immers is een ieder mens, hoe vast hij staat, enkel ijdelheid. Sela.'

Veel mensen bewaren dierbare herinneringen aan het verleden in de vorm van erfstukken en foto's. Dat doet deze kunstenaar ook. Maar hij probeert ook de diepere, Bijbelse laag mee te nemen. Hij verenigt al die gedachten en herinneringen in één, nieuw beeld. Tegelijk is deze kunstenaar een 'estheet'. Dat betekent dat hij veel oog heeft voor een mooie en zorgvuldige afwerking. Zijn kunstwerken zijn ook mooi en boeiend om naar te kijken als je niets van de inhoud afweet.

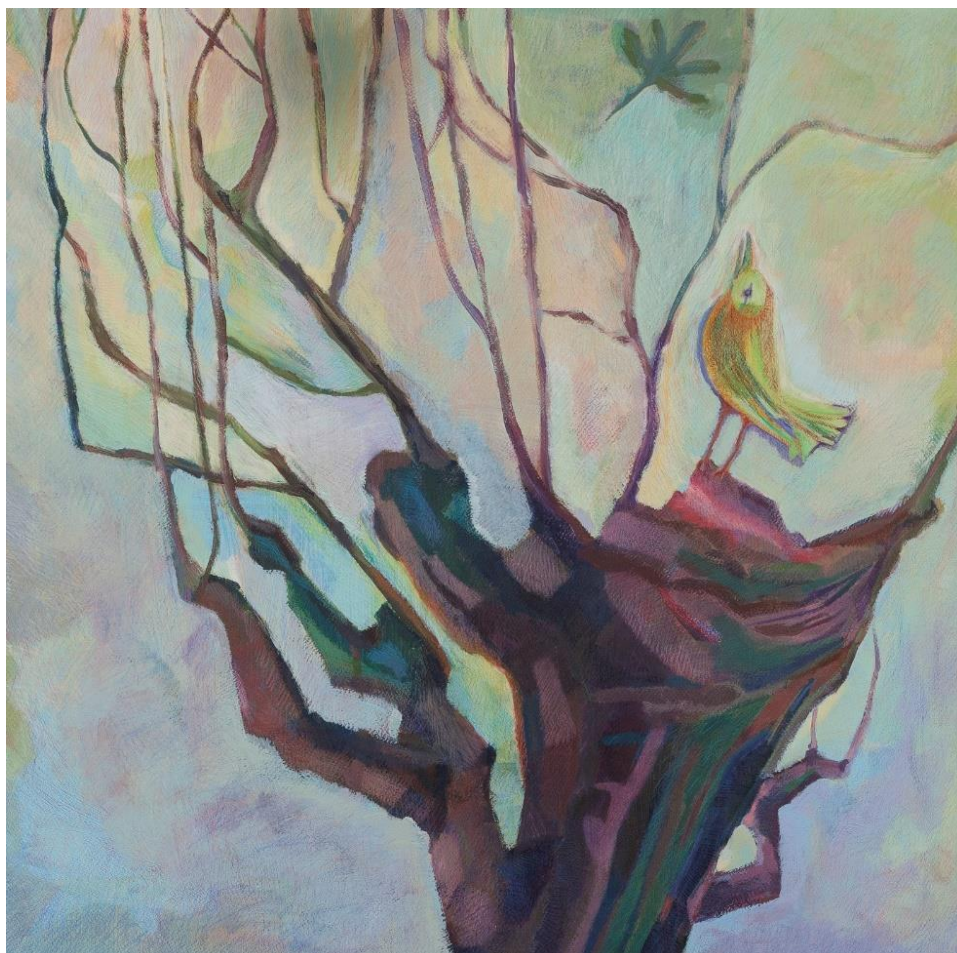
Kees Vos - Psalm 104:1

Kees Vos woont in Wijk en Aalburg en schildert in zijn vrije tijd. Als uitgangspunt neemt hij de natuur zoals hij die zich uit zijn kinderjaren (hij is geboren in 1933) kan herinneren.

- Welke sfeer / stemming roept dit schilderij bij jou op? Dat kunnen verschillende dingen tegelijk zijn? Probeer met elkaar vijf à zes woorden hiervoor te vinden.
- Bij welk tijdstip op de dag vind je dit schilderij vooral thuishoren: vroeg in de morgen, midden op de dag of in de avond? Waarom? Welk seizoen is het?
- Welke vogels zie je?
- De vogeltjes zijn maar heel klein geschilderd. Toch vallen ze op. Hoe komt dat?
- Wat zal de kunstenaar willen laten zien aan jullie als kijker?
- Bij dit kunstwerk staat psalm 104 vers 1 (onberijmd) vermeld. Zoek het op in je Bijbel. Wat heeft de kunstenaar willen laten zien?

Gerard van Rossum - Psalm 103 - En gij, mijn ziel, loof gij Hem bovenal!

Een ander Korf-lid is Gerard van Rossum. Hij is leerkracht op een basisschool in Veenendaal. Net als Kees Vos schilderde hij een vogel in een knotwilg. De takken zijn kaal. Ook in dit schilderij is er veel aandacht voor de sfeer. Kijk maar eens naar de kleuren in de achtergrond. Beide kunstenaars verwijzen naar het loven van God. De rijkdom van de schepping laat iets zien van de heerlijkheid van God. Als God onze ogen hiervoor opent, gaan we ons daarover verwonderen. Bij het schilderij staat geschreven: 'Loof de HEERE, al Zijn werken, op alle plaatsen van Zijn heerschappij. Loof de Heere, mijn ziel!' (Psalm 103:22)

Over zijn manier van werken schrijft hij: 'Het gaat mij niet om het precies naschilderen van deze altijd weer fascinerende vormen en elementen uit Gods schepping. Veelmeer gaat het mij om het ritmisch spel van de vormen (...) Al tekenend en schilderend zoek ik naar harmonie en eenheid binnen de afgebakende ruimte van een vel papier.' Kees Vos en Gerard van Rossum schilderden zonder dat ze het van elkaar wisten over eenzelfde thema. Maar de eindresultaten zijn totaal verschillend. Dat is juist zo boeiend aan kunst. Het zijn geen kleurplaten, maar unieke, persoonlijke indrukken. Juist zo vestigen ze op allerlei verschillende manieren onze aandacht op allerlei facetten van de schepping.

Martin de Heer - Psalm 35:1

Martin de Heer werkt als leerkracht op de Joh. Calvijnschool in Leerdam. Daarnaast werkt hij twee dagen per week als kunstenaar. Van zijn hand verscheen het kleurboek 'In kleur geloven'. De twee schilderijen hiervoor lieten Gods heerlijkheid in de schepping zien. Maar in de twee tekeningen die we nu gaan bekijken komt juist de kant van strijd en lijden in beeld. De tekeningen vormen daarmee een groot contrast met de twee schilderijen hiervoor. Kijk maar mee.

- Is de grondkleur van deze tekening licht of donker?
- Bekijk de tekening rustig met elkaar. Wat zie je allemaal?
- De hoofdpersoon in dit schilderij is een mens. Kun je zijn gezicht vinden? Zie je ook zijn hand?
- Hoe ziet zijn gezicht eruit? Blij, getroost, verdrietig, gepijnigd?
- Wat zit er op het hoofd van de persoon? Het zijn de klauwen van een roofvogel. Is het een roofvogel? Kijk eens naar de kop?
- Zie je nog meer van die wonderlijke figuren? Zullen hier dieren mee bedoeld worden of mensen of duivelen?

© Ineke de Jong – den Hartog en kunstenaarsvereniging Korf. Niets mag elders gepubliceerd worden zonder toestemming van auteur en kunstenaars.

- De kunstenaar heeft psalm 35:1 in de berijming van Revius bij de tekening geplaatst. Daarin staat:
Twist met mijn twisters, bid' ick, Heer,
Doet mijn bestrijders tegen-weer,
Grijpt aen den schilt, vaert de rondasse,
En tot mijn bijstant U doch rasse,
De spiesse voor my henen vel't
Snijt af den wech, besett het velt.
Spreeckt tot mijn ziel, Ick ben alleen
Die u bewaert, en anders geen.
- De kunstenaar heeft het gebed verbeeld van iemand die zwaar bestreden wordt. Boze machten of mensen zoeken zijn ondergang. Vanuit die benarde positie klinkt zijn noodkreet tot God. Het zal meer een zuchten zijn. Als je naar dit kunstwerk kijkt ga je er misschien iets meer van begrijpen wat er in psalm 35 (en vele andere psalmen) voor strijd wordt gevoerd?
- Kijk tot slot nog even naar de details. Als opvulling van het beeld gebruikt de kunstenaar ook allerlei arceringen en fantasievormen zoals krullen en libelle-achtige figuurtjes. De figuren linksboven lijken wel waterspatten. En rechts-onderin lijken wel twee eieren. Ook al hebben deze vormen misschien geen letterlijke functie; ze dragen wel bij aan de algehele sfeer van het beeld.

Martin de Heer - Psalm 81:12

Deze tekening is veel rustiger van uitstraling dan de tekening over psalm 35. Rondom de afgebeelde persoon is de omgeving helemaal wit (geen donkere wirwar aan wonderlijke figuren). Maar de tekeningen doen toch aan elkaar denken. Opnieuw laat de kunstenaar er iets van zien wat bestrijding, gebrek en lijden met een mens kan doen. Het is alsof een grote hand de afgebeelde persoon belemmert om iets te kunnen zeggen. Het gezicht lijkt vervormd. Komt dat door die hand? Of was dat al zo en komt dat door verdriet? Psalm 81 vers 12 (onberijmd) staat onderaan de tekening geschreven. Deze psalm spreekt juist over het vrijmoedig spreken tot God. De tekening laat iets van die strijd in het gebed zien; soms kun je niet bidden. Soms heb je geen zicht hebben op Gods macht en beloften. Soms zijn mensen zo overmand door verdriet en rouw dat de mond gesloten blijft. Ik vind het heel mooi hoe deze kunstenaar juist die rauwe kant van het leven meeneemt in zijn tekeningen. Het vertolkt iets van de psalmen, maar soms ook iets van beproefde mensen om je heen.

Henk Dekker - Psalm 88 en 89

Henk Dekker is docent beeldende kunst en vormgeving op de Jacobus Fruytier scholengemeenschap. Daarnaast werkt hij als kunstenaar.

- Op het eerste gezicht kijken we naar een sfeervol landschap met rotsen en een waterval. Maar er is op dit schilderij veel meer te zien. Wat zie je?
- Welke twee vogels zie je?
- Wat valt je op aan de man onderaan? Let op de lengte van zijn baard, maar ook op zijn houding.
- Zie je dat er nog een man is afgebeeld? Rechts van de waterval. Zijn gezicht bevindt zich aan de rand van de opening. De lange haren van zijn baard kun je ook voor water aanzien. Wat valt je op aan deze man? Let op zijn houding: wat is hij aan het doen?
- Aan de verschillende houdingen van deze mannen kun je zien wie Heman is en wie Ethan is. De kunstenaar verwijst maar naar psalm 88 en 89. Psalm 88 is geschreven

door Heman en wordt wel de verdrietigste psalm in de Bijbel genoemd. Psalm 89 is geschreven door Ethan. Hij zingt van Gods goedheid.

- De kunstenaar verwijst ook naar Zefanja 2 vers 14. Daar worden dieren genoemd die de verwoeste stad Ninevé bewonen: de roerdomp en de nachtuil.
- Lees psalm 88 vers 1-9. Wat zie je hiervan terug in het schilderij? Zie je nu dat de rotspartijen en de ronde opening eigenlijk een diepe, donkere kuil voorstellen waar de dichter niet uit kan komen?
- Dit is een schilderij vol met symboliek. Het gaat de kunstenaar om de geestelijke ervaring. In de stilte en de eenzaamheid waren de profeten alleen met hun gedachten. De een had het gevoel dicht bij het graf te zijn; de ander zingt in het venster van Gods goedheid.

Gonda den Engelsman - Psalm 128:6

Gonda den Engelsman tekent en schildert al veel van kinds af aan. Ze heeft les gehad van Jan den Ouden (die hierboven ter sprake kwam met de schilderijen over Mirjam).

Gonda den Engelsman gebruikt op dit schilderij, net als Henk Dekker deed, maar weinig kleuren. Een andere overeenkomst is dat in beide kunstwerken de lichtval belangrijk is. Het wordt door allebei de kunstenaars gebruikt om een sfeer van verstilling weer te geven.

Gonda den Engelsman schrijft bij haar schilderij:

'We willen graag oud worden. Een lang leven is een zegen van de Heere. Maar het geeft ook veel te denken. Oud geworden en in stilte terug te zien op wat er in het leven gepasseerd is. Mijn oma in gedachten neerziend op haar achterkleinzoon. In eerste instantie wilde ik het contrast tussen die twee uitbeelden. Later ben ik opnieuw begonnen en heb ik meer de nadruk gelegd op de gedachten die als het ware in de kamer hangen. Door 'mager' te schilderen ontstaat er een dromerige sfeer. Die sfeer versterkt het stille nadenken van mijn oma. 'Als mijn gedachten binnen in mij vermenigvuldigd werden, hebben Uw vertroosting mijn ziel verkwikt,' psalm 94:19.

Gideon Bos - Psalm 130 :1

Zoals je naar kunstwerken kunt kijken, kun je ook naar kindertekeningen kijken. Deze tekening is gemaakt door Gideon Bos, leerling van de Ds. N.H. Beversluisschool in Gouda (speciaal basisonderwijs). Juf van Braak liet de kinderen van groep 6 tekeningen maken over de psalmen.

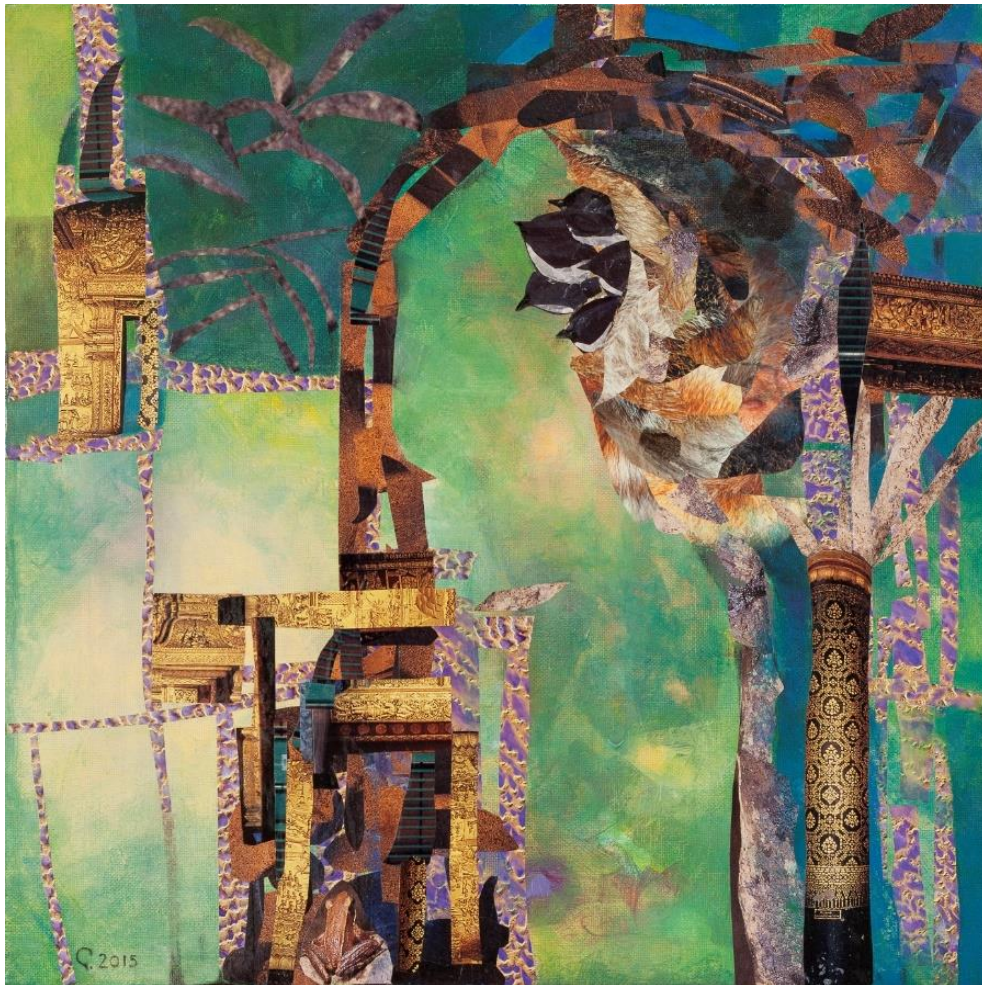
- Lees psalm 130:1 berijmd.
- Kijk naar de tekening. Wat zie je allemaal op de tekening?
- Wat zal die gele vorm onder in de kuil betekenen? Zullen het gevouwen handen zijn?
- Gideon schreef zelf bij deze tekening:
'Uit de diepten van de ellenden wordt met mond en hart geroepen. Donkere klauwen van de boze proberen het tegen te houden. De Hand van God stuurt verlossing uit de hemel.'

Christian Huisman - Psalm 6:2

Deze tekening werd gemaakt door een andere leerling: Christian Huisman. Op de tekening is een dik kruis te zien. Aan de voet van het kruis liggen grote stenen. Bovenaan het kruis is met een dikke spijker een bordje opgehangen. Het kruis is leeg. Maar aan beide zijden van het kruis hangen wel bruine vormen. Misschien dat de leerling onbewust moest denken aan het pak van schuld dat Christen in de Christenreis van Bunyan met zich meedroeg. Jezus droeg de schuld van Zijn kinderen door te sterven aan het kruis. Boeiend is dat hij voor de grond en voor de achtergrond geen sombere, maar eerder vrolijke kleuren gebruikt. Christian schreef zelf bij deze tekening: 'Na het kruis is er vergeving.'

Geertje den Ouden - Psalm 84:2

Niet alleen de kinderen op de Beversluisschool werkten over de psalmen. Een van hun jufs maakte er ook verschillende kunstwerken over. Dat is Geertje den Ouden. Zij maakt vaak collages. Foto's en afbeeldingen uit tijdschriften verknipt ze en vormt ze tot nieuwe beelden. Dit combineert ze met schilderen. Op dit kunstwerk geeft ze een indruk van de tempel, die er vroeger prachtig uit moet hebben gezien met veel goud en kostbare stoffen. Wij kunnen in onze verbeelding proberen voor te stellen hoe het vroeger was, maar onze voorstelling versnipperd en beperkt. In psalm 84 lezen we over de zwaluw die zijn nest vindt bij Gods altaar. Op dit schilderij hebben ze een plekje gekregen bovenin de boog. Vijf zwart-witte kopjes steken over de rand van het nest.

Tot slot

Je bent aan het einde gekozen van deze presentatie. Tot slot nog de volgende vragen:

- Welk kunstwerk heeft je het meeste aangesproken?
- Ben je de kunstwerken beter gaan begrijpen?
- Zijn er kunstwerken die je eerst niet mooi zou vinden, maar die je nu wel mooi of boeiend vindt?

Extra informatie

Websites

Kunstenaarsvereniging Korf: www.korfinfo.nl
 Henk Dekker: www.atelierartofsilence.com
 Martin de Heer: www.martindeheer.nl
 Jan den Ouden: www.artworx.nl
www.jandenouden.nl

Bij de afbeeldingen

Jan van den Berge - Psalm 136:1
 Want Zijn goedertierenheid is tot in eeuwigheid
 Olieverf op paneel

Jan van den Berge - Psalm 150:6
 Alles wat a dem heeft, love den Heere! Hallelujah!
 Olieverf op paneel

Gideon Bos - Psalm 130:1
 Uit diepten van ellenden, roep ik met mond en hart

Henk Dekker - Psalm 88 en 89
 Olieverf op doek

Gonda den Engelsman - Psalm 128:6
 En gij zult uws kindskinderen zien
 Acryl op doek

Marlene van Gameren - Psalm 127:1 / Psalm 39
 Acryl op doek

Marlene van Gameren - Psalm 127:1
 (geen informatie)

Martin de Heer - Psalm 35:1
 Kleurpotlood op papier

Martin de Heer - Psalm 81:12
 Potlood en inkt op papier

Jan Heerens - Psalm 90:5 / Psalm 121:7,8 / Psalm 103: 15, 16 en 17
 'Buried' (floor piece) 2003-2004
 350 x 200 cm / tegeltjes (9 stuks) 5.4 x 5.4 x 0.9 cm
 Aardewerk / goudluster / steentjes / aardewerk

Jan Heerens - Psalm 90:5 / Psalm 121:7,8 / Psalm 103: 15, 16 en 17
 'Piece of grass' (floor piece) 2003-2004 / 2016-2017
 9 jaar // 1041990 mod9 = 6 / 4101999 mod9 = 6 / mens en aarde
 / gras / plek van het ongeluk / 81 (9x9) grastegeltjes

Christian Huisman - Psalm 6:2
 (geen informatie)

Tijs Huisman - Psalm 38:21
 Bronsplastiek

Tijs Huisman - Psalm 14:1
 Bronsplastiek

Teus van Middelkoop - Psalm 39:4
 Vergeefs verzameld
 Platenkoffer, bewerkte boeken, mdf

Teus van Middelkoop - Psalm 39:6
 Gaat niet de mens
 Assemblage

Geertje den Ouden - Psalm 84:2
 Collage
 40x40 cm

Jan den Ouden - Psalm 45:14
 Mirjam. 'Kwetsbaar weefsel'
 Olieverf en borduurwerk op doek
 90x90cm

Jan den Ouden - Psalm 119:9
 Mirjam. 'Kwets mijn niet!'
 Olieverf op doek
 40x100 cm

Gerard van Rossum - Psalm 103
 En gij, mijn ziel, loof gij Hem bovenal!
 Gemengde techniek
 70x70 cm

Mar Slingerland - Psalm 19
 Spiegel der wet
 Gemengde technieken
 90x120 cm

Mar Slingerland - Psalm 26:6
 'Ik was mijn handen'
 Acryl op doek
 90x120 cm

Kees Vos - Psalm 104:1
 (geen informatie)